అపశృతులు

స్వార్థమనేది మానవులలో అనాదినుంచీ వున్నది. ఆదిమ కమ్యూనిస్టు సమాజాన్నుండి నేటి ఫాసిస్టు సమాజం వరకూ జరిగిన పరిణామాలను పరిశీలిస్తే ఈ విషయంలో ఎవ్వరూ సందేహపడనవసరంలేదు "నేను", "నాది" "నాకొరకు" అనే భావాలే స్వార్థానికి ప్రాతిపదికలు. ఈ "అహం" మానవునిలో పోనంతకాలం అతనిలో "స్వార్థం" వున్నదనే మనం భావించుకోవాలి. అయితే కొన్నిరకాల స్వార్థాలు మన దృష్టికి స్వార్థాలకుమల్లే కనిపించవు.

మానవుడుచేసే ప్రతిపనిలోనూ అంతో యింతో ఈ స్వార్థమనేది వుండకతప్పదు. ప్రేమ, డబ్బు, దేశభక్తి, యుద్ధం, కవిత్వం, కళ మొదలైన వాటిల్లోగూడా స్వార్థం మరొక రూపంతో ప్రత్యక్షమవుతూనేవుంది. అయితే వీటికి సమాజం "మంచి"ముద్ర వేసింది గనక వీటిని మనః స్వార్థాలుగా పరిగణించేలేకపోతున్నాము.

వ్యక్తికి సంబంధించినది మాత్రమేగాక సమిష్టికి సంబంధించినదిగూడా స్వార్థమే అవుతుంది. కాని, వ్యక్తిగతంగా వున్నప్పుడు స్వార్థానికి ఇచ్చిన విలువ, సమిష్టి సందర్భాన మారిపోతున్నది. కొన్నిరకాల స్వార్థాలు ఒకవ్యక్తికిగాక, ఒక వర్గానికో, సమాజానికో, దేశానికో సంబంధించి వుంటాయి. వీటిని మనం "మంచి"గా పరిగణించి అభినందిస్తున్నాము. వీటిల్లో మనకు తప్పు కనిపించటం మానేసింది

నిత్యజీవితంలో—మనకు తెలియకుండానే, ఎన్నిరకాల స్వార్థాలను మనం ప్రదర్శిస్తుంటామో తెలుసుకొంటే, మానవులలో ఏనాటికయినా "స్వార్థం" అనేది పోతుందా అని సందేహం రాకపోదు. "వొస్తుంది" అని ఎవరన్నా అంటే, ఆ వొచ్చింది "నిస్వార్థం" కాదనీ, "నిస్వార్థం" లాగా కనిపిస్తున్న స్వార్థమేననీ చెప్పకోవలసివొస్తుంది. ఎందుకంటే, వ్యక్తిలో ఏమాత్రం తక్కువ మోతాదులోనయినా సరే "స్వార్థం" లేకపోతే, ప్రపంచంలో శూన్యం తప్ప యింకేమీ మిగిలివుండటానికి అవకాశం లేదు.

* * * *

కన్నబిడ్డకంటే అమితానురాగంతో ఆపిల్లవాణ్ని కోయ దంపతులు పెంచుతున్నారు. అతని కులశీలాదులతో వాళ్ళకు నిమిత్తం లేకపోయింది. వాళ్ళు చాలా కాలమునుండి పిల్లలకోసం కలవరిస్తున్నారు. ఆ అసంతృప్తి ఈబిడ్డతో తీరిపోయింది. ఉదయంపూట తనకు అడవిలో దొరకినందున, ఆ పిల్లవాడికి 'ఉదయదత్తుడు' అని నామకరణం చేశాడు కోయ నాయకుడు. ఆ పిల్లవాడు కోయగూడెంలో రెపరెప పెరుగుతున్నాడు.

ఐదోఏట ఉదయదత్తునిచే అక్షరాభ్యాసం చేయించారు. అయితే 'దత్తు'కు చదువుచెప్పే గురువుగారి విజ్ఞానంయావత్తూ దత్తు గ్రహించేందుకు పది సంవత్సరాలుగూడా పట్టలేదు.

ఒకనాడు తీరికసమయంలో కోయనాయకుడు—ఉదయదత్తు తండ్రి—కొడుకును దగ్గరకు పిలిచి, జీవితాన్ని గురించి తనకు తెలిసినంతవరకూ చెప్పసాగాడు.

"నాయనా! పదిహేనేళ్ళవాడివయినావు. భగవంతుడి దయవల్ల సరస్వతికూడా నీపట్ల సుముఖంగానే వుంది. మనిషికి చదువు కావలసినమాట నిజమే! అయినప్పటికీ అంతటితోనే పూరుకోవటం మంచిదిగాదు. పెద్దపెద్ద పట్టణవాసులకూ, నాగరీకులకు చదువు చాలా అవసరం. వాళ్ళు దానితోనే బతుకుతారు ఎక్కువభాగం. మనం పల్లెవాసులం. చదువుకంటే శరీరకష్టం కావాలి. ఇక్కడ ఎంత చదువున్నా వ్యర్థమే! ఎందుకంటే విపరీతంగా చదువుకొన్న వ్యక్తి ఏవిధంగా జీవిస్తాడో అక్షరం ముక్కలేనివాడూ ఆవిధంగానే జీవిస్తాడు ఇక్కడ."

మధ్యలోనే "తండ్రి" మాటలకు అడ్డువొచ్చాడు ఉదయదత్తుడు.

"అయితే ఇక్కడ మనుషుల్లో భేదాలు లేవన్నమాట. తెలివిగలిగినవాడూ తెలివిలేనివాడూ ఒకేవిధంగా జీవించే సమాజం అట్టే ఆరోగ్యకరమైంది గాదు."

"విజ్ఞానానికి విలువకట్టడం ఇక్కడివాళ్ళకు చాతకాదన్నమాట. అంతేనా?" అన్నాడు ఉదయుడు కొంచెం ఆవేశంగా. అతని పచ్చనిమొఖం పలచగా జేవురించింది. కళ్ళలోని ఎర్రజీరలు స్పష్టంగా బైటపడినాయి. చిరుచెమటతో శరీరంతడిసింది.

కొడుకుమాటలకు తండ్రి నవ్వుకున్నాడు. పదిహేనుసంవత్సరాల కుర్రడు ఆవేశంతో ఈమాట లంటుంటే, ఆనందాతిశయంతో అతను చప్పున ఏమీ అనలేకపోయ్యాడు. మానవసంఘాన్ని, దాని గమనాన్ని, సాంఘిక విలువల్ని అతను చర్చించటంకూడా వ్యర్థమేకావచ్చు. అంతేవయస్సు గల ఇతరకోయపిల్లలు ఎప్పుడూ వీటినిగురించి మాట్లాడలేదు. అసలు వాళ్ళ

బురకిలకు ఇటువంటి విషయాలు వుంటయ్యనికూడా తోచదు.
కొడుకుపాటలకు నాయకుడు నవ్వాడు

"బాబూ! క్రూరతనం, క్రూరతనం. ఆవేశం పనికిరాదు నాయనా! ఆలోచనప్పుడు కాదు ఆవేశం వుండవలసింది, ఆచరణ సమయంలో. సమాజాన్ని గురించి ఆలోచించటం మనబోటివాళ్ళకు మించినపని. విజ్ఞానం మానవునిలోని పశుప్రవృత్తుల్ని భద్రం చేస్తుందంటావు. అది కేవలం భ్రమ. ఛిద్రం చేస్తున్నట్లు చేసినట్లు కనిపిస్తుంది పైకి. కాని ఆ ప్రవృత్తులు సమూలంగా పోవు. పోయినట్లుగా మనల్ని భ్రిమలో ముంచుతుంది విజ్ఞానం. సమయం వొచ్చినప్పుడు ప్రతిమనిషి, తనలోని పశుత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తాడు."

"అందరూ అట్లాగేవుండరు నాన్నా! నీవన్నమాట నిజమయితే లోకంలో విజ్ఞానానికి విలువలేకుండా పోవాలి. పశుత్వంలోనించి మానవత్వంలోకి పురోగమించిన మహామహులు ప్రపంచంలో చాలామంది వున్నారు. పపంచ చారిత్రక పుటలు తిరగవేస్తేచాలు, నేను చెప్పిన విషయంలోని నిజానిజాలు తేలిపోతవి" అన్నాడు ఉదయుడు.

నాయకుడు నవ్వాడు. కొడుకు వీపును మెల్లగా నిమురుతూ అన్నాడు:

'నీతో వాదమెందుకు. ఆ విషయాలన్నీ పోనివ్వు. నేను ముసలివాణ్నయ్యాను. ఇంకెంతకాలం బ్రతుకుతానో చెప్పలేకుండా వున్నాను. నా కోరికల్లా ఒకటే. నేను చావబొయ్యేలోపుగా నిన్ను సర్వసంపూర్ణుణ్ణి చేయాలి. నిన్ను గురించి నువ్వు ఆలోచించుకోగలిగేట్టు, నీకాళ్ళమీద నువ్వు నిలబడగలిగేట్టు

చేసినతరువాత, ఈలోకంలో నేను కోరదగిందేమీ వుండదు చదువుకొన్నవాడివి గనక యెక్కువచెప్పటం నీకనవసరం. నీకు విలువిద్యగూడా చెబుతాను నేర్చుకో. ఈ అడవిలో దాని అవుసరం యెంతయినా వుందని నీకు తెలిసేవుంటుంది. నీకున్న విజ్ఞానానికి తోడుగా ఈ నైపుణ్యంగూడా వుంటే చాలామం చిది. మనకున్న నాలుగుపల్లెలనూ చూసుకుంటూ ఒక యింటి వాడవైవె సుఖించు. ఈవృద్ధాప్య దశలో ఇంతకంటే నాకు కావ లసినవి ఏమున్నయ్? ఈపల్లెకు నువ్వే అధిపతివి. ఈప్రజలంతా నీకనుసన్నల మెలుగుతూంటారు. ఈ అరణ్యానికి నువ్వొక స్వామిత్వువు."

"నీసలహాకు కృతజ్ఞుణ్ని. నీకు నామీదగల పుత్రప్రేమ నీచేత ఇట్లా అనిపిస్తోంది. ప్రపంచమంటే ఇంతేనా నాన్నా? ఈ నాలుగుపల్లెలు, పదివేలమంది ప్రజలు, పాతికయోజనాల మహారణ్యమేకాదు, మహాసముద్రంపక్క నీటి పడియలాంటిది లోకంలో ఈనాలుగుపల్లెల విస్తీర్ణం. వీటికిఅధిపతినని గర్వించే మానవుడు—వాడిదెంత తేలిక తత్వమయివుంటుందో ఆలో చించు. చాలామంది పుడుతున్నారు, చస్తున్నారు. వాళ్ళ జీవి తాలకి వెలుగు, వేడీ వుండవు. క్రిమికీటకాదులకూ వాళ్ళకూ భేదం ఎక్కడుంది? నిస్సారంగా నూరేళ్ళు బ్రతకటంకంటే మహోజ్వలంగా మూడుఘడియలు బ్రతకటం చాలు."

"పొరబాటుపడుతున్నావు ఉదయా! యవ్వనావేశం నీలోని వివేకాన్నీ, విచక్షణాజ్ఞానాన్ని మరుగుపరుస్తోంది. నూరేళ్ళ జీవితమూ, 'ఉజ్వలత' కోసమని పాడుచేసుకోవటం

వివేకమనిపించుకోదు. అమూల్యమైన జీవితాన్ని అపురూపమైన జీవితాన్ని...ధ్వంసం చేసుకోవటం యెందుకు?"

"అయితే పురుగులాగా చిరకాలం బ్రతకటమే మంచిదంటారా? అనంతమైన ఈభూమిపై చిన్నశకలానికి అధిపతినని ఎట్లా చెప్పుకోను?...ఈ ప్రపంచాన్నంతా జయిస్తాను. ఒక్కసారి ఈప్రపంచానికి అధిపతినౌతాను. అప్పటిగ్గానీ నాకు తృప్తి వుండదు. కొన్నిఘడియలు ఆ స్థానంలో వున్న తరువాత నేను ఏమయిపోయినా నాకు విచారంలేదు."

"ఆశ చాలాపెద్దది. వున్నదానితో తృప్తి పడాలి" అన్నాడు ముఖంచిందించి నాయకుడు.

"ఇది అసమర్థులు అనవలసినమాట. నాతో చెప్పబోకు నాన్నా. నీమాట లక్ష్యపెట్టనందుకు క్షమించు. బహుశా ఇది నాఅజ్ఞానమే కావచ్చు. నాఅంతట నేనొక స్థిమితానికి వచ్చిందాకా నీమాటలు వొప్పుకోలేను. యెందుకయినా మంచిది. శేపట్నుంచే విలువిద్య నేర్పించండి...తరవాత సంగతి ఆలోచించుకోవచ్చు."

ఉదయుడు వేగంగా వెళ్ళిపొయ్యాడు—అతను వెళ్ళినవైపు నాయకుడు కొంచెంసేపు నిశ్చలంగా చూసి, దీర్ఘంగా నిశ్వసించాడు.

"చాలా ఆవేశపరుడు. ఏంచేస్తాడో తెలేదు. ముందుముందు ఏమవుతాడో గూడా వూహించలేకుండా వున్నాను. ఇన్ని సంవత్సరాలు పెంచినా మా సాంప్రదాయాలు వొంటబట్టలేదు. అతని స్వతస్సిద్ధతను ఇక్కడి పరిస్థితులు చెప్పుకోదగినంతగా మార్చలేదు పరిస్థితులనుగూడా ఎదిరించి నిల

బడగల స్వతస్సిద్ధత, వ్యక్తిత్వం మానవుడికి వుంటుందని నమ్మక పోవట మెట్లాగో తెలియటల్లేదు" అనుకొన్నాడు నాయకుడు తరవాత.

*　　*　　*　　*

ఇటువంటివి తండ్రీకొడుకుల మధ్య చాలాసార్లు జరిగినవి. కానీ ఉదయుడు మారలేదు. ఇక ముందుగూడా మారతాడనే నమ్మకం నాయకుడికిలేదు. వృద్ధాప్యంలో ఆదుకొంటాడు గదా అని ఆశించాడు ఉదయుణ్ని గురించి నాయకుడు. తీరాచూస్తే అతని ఆశలు విఫలమైపోయినయి. ఉదయుని ఔన్నత్యాన్ని చూచి సంతోషించటానికి బదులు దుఃఖించాల్సి వొస్తోంది. న్యాయంగా ఇందులో విచారపడవలసిందేమీలేదు. కాంతిగా కొంతకాలం మాత్రమే బతికేకంటే మడ్డిగా చిరకాలం జీవించటం వ్యర్థమని ఉదయుడు నిర్ణయించుకోవటంలో ఆలోచించుకొవటానికి తగిందేమీ కనిపించదు. కానీ నాయకుడికిమాత్రం కనిపిస్తోంది ఆతని స్వభావం. అతనికి. ఉదయుని ఆశయాలన్నీ చెడ్డవిగా తోపింపచేసింది. ఇదీ కాదనటానికి వీల్లేదు. ఎందుకంటే నాయకుని దృష్టిలోంచి చూస్తే అవిఅపురూపంగానే వుంటాయి ఎవరికైనా. అందుకే లోకంలో దేన్నయినా మనం 'మంచిది'—'చెడ్డది' అని నిర్ణయించగూడదు. నీకు చెడ్డగా కనిపించింది మరొకడికి మంచిగా కనిపించవచ్చు. అట్లాగే నీ మంచి మరొకడికి చెడ్డఅయ్యే అవకాశాలు గూడా వున్నాయి. నీదృష్టిలో అతను, అతని దృష్టిలో నువ్వూ దుర్మార్గులు. అయితే వొస్తున్నచిక్కు ఎవరు దుర్మార్గులు, ఎవరు సన్మార్గులు అనేది తేలటం. తమతమ సంస్కారా

లనుబట్టి మనుషులు ఏది తప్పో, ఏది ఒప్పో నిర్ణయించుకొంటారు. తాము అవలంబించేదీ, తమకు తెలిసిందీ మాత్రమే న్యాయమని సంకుచితంగా అనుకోవటంవల్ల వస్తున్న యిబ్బందులే యివి.

ఉదయుడు విలువిద్య నేర్చుకోవటం పూర్తయింది. అందులో చాలా నిపుణత్వాన్ని సంపాదించాడు. అతని చాకచక్యానికి అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. కొడుకు గొప్పతనానికి వృద్ధుడు అమితంగా సంతోషించినవాడయినాడు. కాని అంత సంతోషంలోనూ అతనికి విచార రేఖలు పొడచూపుతూనే వున్నాయి.

ఒకరోజు ఉదయం వృద్ధుడు లేచిచూసేసరికి కొడుకు పక్క ఖాళీగావుంది. అతని విల్లంబులు గూడా కనిపించలేదు. వృద్ధుడు బావురుమని వుదయుని పక్కమీదపడి మొత్తుకున్నాడు.

"నాయనా పొరబాటు చేశాను. మహాప్రవాహాన్ని అడ్డగించాలని ప్రయత్నించాను. అందుకోసం గడ్డీగాదమూ రాళ్ళూ రప్పలూ ప్రవాహానికి అడ్డువేశాను. కొంతకాలంపాటు ప్రవాహం ఆగిపోయినమాట నిజం. ఈ తాత్కాలిక ఫలితాన్ని శాశ్వతమని భ్రమించి మురిశాను. ఆనకట్ట తెగిపోయింది. అందుకు విచారించటంలేదు. ప్రవాహంగూడా చేజారిపోయింది. నీ ఆశయాలను ఆచరించటానికి నేను అడ్డమని తెలుసుకొని వాటిని చంపుకోలేక నానుండి వెళ్ళిపొయ్యావు. నిన్ను చేతులారా నేనే పోగొట్టుకొన్నాను. నా తెలివితక్కువకు తగినశిక్ష విధింపబడింది. భగవంతుడు నాఅహంఅణిచాడు

ఈధోరణిలో వృద్ధుడు వాపోయ్యాడు. కానేపటికల్లా అతనికి మరికొన్ని విచిత్రవిషయాలు తెలిసివొచ్చాయి. తన లాగే కొడుకులు కనిపించకుండా పోయినవాళ్ళు ఈ పల్లెలో చాలామందివున్నారు. వాళ్ళందరు నాయకుడి యింటిముందు కొచ్చి గొడవచెయ్యసాగారు.

"ఏ డెవడో దిక్కుమాలినవాణ్ని మనకొంపలో ప్రవేశపెట్టారు. వాడి కుల శీలాదు లేమిటో ఎవరికీ తెలీవు. తెచ్చారు. పెంచి పెద్దను చేశారు. మీ కేదో వరగపెడతాడని. మీ నమ్మకం—అసలు మొదటినించీ వాడి వ్యవహారం అనుమానాస్పదంగానే వుంది కుర్రవాడు కుర్రవాడుగా గాక అనుభవజ్ఞుడిలాగా ప్రవర్తించటం ఎపుడు మొదలుపెట్టాడో ఆనాటి నుండి వాడిపట్ల మనం జాగ్రత్త తీసుకొనివుండాలిసింది. గతం గతః. వీడెట్లాపోయినా మా కభ్యంతరంలేదు. కానీ వీడిమూలంగా పల్లెజీవనమే తారుమారయింది. రాత్రిళ్ళు మాపిల్లలందర్నీ అడవిలో పోగుచేసి ఏమిటేమిటో నూరిపోసేవాడు. చాలాకాలం దాకా మాకా సంగతి తెలీదు. ఇప్పుడు మాపిల్లలు మాకు కాకుండాపొయ్యారు. మా మాట చచ్చినా వినటల్లేదు. అట్లా మాకంటికన్నా కనిపిస్తూవుండేవాళ్ళు. ఈ రోజున యాభై మంది కుర్రవాళ్ళు మాయమైనారు. దీనికేం జవాబు చెబుతారు? ఇంతకాలం మీమీద గౌరవంచేత ఈవిషయం మీదాకా రానివ్వలేదు. ఇక సహించటం అసంభవం. ఉదయుడు ఎక్కడ కనిపించినా చంపటానికి సిద్ధంగా వున్నారు. దేనికైనా ముందు మీతో చెప్పటం మంచిదని చెబుతున్నాం" అన్నాడు

ఒకాయన. ఆయన ముగ్గురు కొడుకులూ ఉదయుని వెంట వెళ్ళారు.

నాయకుని స్థితి వర్ణనాతీతం. అతను ఈ నాలుగురోజులు ఇంట్లోనుండి బైటికిరాలేదు. నిండాముసుగుపెట్టుకొని మూలన కూచుని కన్నకొడుకు పోయిననాటికంటే ఎక్కువగా విచారిస్తున్నాడు. భార్య ఓదార్చింది.

"ఊరుకోండి. అబ్బాయి ఎక్కడికీ పోడు. నాలుగైదు రోజుల్లో తిరిగొస్తాడు. పట్నం చూడాలని నాతో అన్నాడు. బహుశా అందుకోసమే వెళ్ళివుంటాడు" అన్నది నాయకుని భార్య భర్తను వోదారుస్తూ.

"అయితే నాతో చెప్పిపోవచ్చుగా మరి. ఇట్లా ఇట్లా విషయం నాన్నా, అంటే నేను కాదనేంత మూర్ఖుణ్ని కాదుగా!"

"వాడు అడిగిన వాటినన్నింటినీ కాదన్నట్టుగా, దీన్ని అంటారేమోనని భయపడివుంటాడు పిచ్చి సన్యాసి... వూరుకోండి, తప్పకుండా వొస్తాడు. మనల్ని విడిచిపెట్టిపోతాడని కలలోగూడా అనుకోవద్దు."

"ఊరుకోక చేసేదేముంది, అంతా చెయ్యిజారి పోయినతరువాత మౌనం అవలంభించడంకంటే చేయగలిగిందేమీ లేదు."

నాయకునిభార్య అన్నమాటలు అబద్ధంకాలేదు. నాలుగోనాటి కల్లా ఉదయుడు యాభైమంది కోయగుంపుతోనూ గ్రామం ప్రవేశించాడు. ఉదయుని రాక చూచిన కోయలు అతన్ని చంపలేదు. చివరికి అతని దాపులోకి పోవటానికికూడా భయపడ్డారు. అతని అట్టహాసంచూచి వాళ్ళు గ్రామస్థుడి

పోయ్యారు. అయిదారు కంచరగాడిదలమీాద ఉదయుడు ధనం, సొమ్ములు, బంగారం తెచ్చాడని కాసేపటికల్లా వాళ్ళు తెలుసుకున్నారు.

"మీారంతా నన్ను ఈ నాలుగురోజులు దుయ్యబట్టి వుంటారని నాకు తెలుసు. ఆమాత్రం ఈసడింపులనైనా మీా నుండి పొందలేకపోతే నేనీ కార్యం చేసివుండేవాణ్ని కాదు. మీాదృష్టిలో "మంచి" వాడుగా చెలామణీ అవుతున్నంత కాలం నేను పట్టి చవటనే నన్నమాట. తమకు తెలియని విషయాలు తెలిసినవాడు చెప్పినప్పుడు వాడు "దుర్మార్గుడు" అనటం సహజమే లోకానికి. సరే! ఈ విజయయాత్రా విశేషాలు మీాకు తీరిగ్గా మీా బిడ్డలు చెబుతారు. నేనురచించిన ప్రణాళికకు ఇది నాందీ ప్రస్తావనలాంటిది. ఇందులో నాగొప్పతనమేమీా లేదు. ఈ మీాబిడ్డలంతా మనస్ఫూర్తిగా నాతో సహకరించకపోతే నేనేమీా చెయ్యలేను. నేను కేవలం నిమిత్తమాత్రుణ్ని. నాప్రయత్నాల జయాపజయాలకు కారణం నేను కాదు. మీా పుత్రులు చాలాధైర్యంతో, సాహసంతో కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించారు. అందుకుగాను బహుమతిగా, ఈతొలియాత్రలో లభించిన సంపద మొత్తం వారికిస్తున్నాను. చిల్లిగవ్వకూడా నా కక్కర్లేదు. ఇనుమడించిన వుత్సాహంతో ఇకముందుగూడా వారు నాకు తమ సహకార సానుభూతుల నిస్తారని ఆశిస్తున్నాను" అంటూ చిన్న ఉపన్యాసమిచ్చాడు. అంబులు, బల్లాలు ధరించి నిలబడియున్న కోయ యువకులు ఉదయునకి జయజయధ్వానాలు చేశారు. మరికొంతమంది యువకులు ఉదయుని నేర్పరితనాన్ని చాకచక్యాన్ని అభినందించిన

తరువాత కొల్లగొట్టి తెచ్చినడబ్బును పంచుకొని యిళ్ళకు వెళ్ళిపొయ్యారు.

* * * *

ఉదయుని గురించి కొంతకాలంవరకూ కోయపల్లెలు విచిత్రంగా చెప్పుకొన్నాయి. అతన్ని—కనపడితే చంపాలని తీర్మానాలు చేసుకొన్నవారు పూర్తిగా ఆ ఉద్దేశ్యాల్ని తుడిచేసుకొన్నారు. తమతమ బిడ్డలు, ఉదయుని వెంటవెళ్ళి తెచ్చిపోసిన డబ్బు వాళ్ళను మార్చివేసింది. అతనిమీద లోగడ వున్న కోపంస్థానంలో గౌరవం గొప్పదనం నిలబడివున్నాయి. ఇప్పుడు వాళ్లు ఉదయుని అమితంగా గౌరవించసాగారు.

ఉదయుడు ఈఅవకాశాన్ని జారవిడుచుకోలేదు. గ్రామంలోని మిగతా యువకుల్నిగూడా సమావేశపరచి వారికి కర్ర, కత్తిసాము. బాణవిద్య, పోరాడవలసిన విధానాలు నేర్పిస్తున్నాడు. ప్రతిరోజు సాయంత్రం వాళ్ళందరకూ ప్రపంచాన్ని గురించీ, డబ్బును గురించీ సంఘం నడవడినిగురించీ బోధించసాగాడు.

"ప్రపంచం చాలాపెద్దది. దానిపరిధులు మహావిశాలం. మీకంటికి ఈ నాలుగుపల్లెలు, బెత్తెడు అడవి, చుట్టు ప్రక్కల వుండే పదిపదిహేను పెద్దగ్రామాలూతప్ప ప్రపంచం వుండదు. మనకంటే వున్నతంగానూ, సుఖంగానూ బ్రతుకుతున్నవాళ్ళు లోకంలో చాలామంది వున్నారు. అయితే వాళ్లు మనంచేస్తున్న శ్రమలో నూరోవంతుగూడా చెయ్యటల్లేదనే విషయం మరిచిపోగూడదు. తక్కువశ్రమతో ఎక్కువ లాభాలు తీయటం వాళ్ళకు తెలుసు. మనంగూడా ప్రయత్నిస్తే ఆస్థితికి రాగ

లమని గట్టిగా నమ్ముతున్నాను. నిజంగా మనం బ్రతుకు తున్నది ఒక బ్రతుకేగాదు. నాగరీక ప్రదేశాల్లో కుక్కలు పందులు మనకంటే ఘనంగా జీవిస్తున్నాయన్నా మనం ఆశ్చర్యపడటం అనవసరం. ఇదంతా ఎట్లా జరుగుతుందంటారా? డబ్బు. డబ్బు ప్రధానం. డబ్బున్న మానవుడు ఎంతగొప్పగానైనా బ్రతకొచ్చు. అతనికి ప్రపంచమే పదదళితమయిపోతుంది. ప్రపంచాన్ని ఏమి చెయ్యటానికైనా అతను సమర్థుడు. మనం దరిద్రంలో వున్నంతకాలం—ఇంతకంటే విశాలంగా బతకలేము కనక ప్రధానంగా డబ్బు సంపాదించాలి. నువ్వు ఏఏ పద్ధతులుగా డబ్బు సంపాదించావనేది ప్రశ్న కానేకాదు. నువ్వెంత సంపాదించావనేదే అవసరం. నీదగ్గిరవున్న డబ్బునుబట్టి నీకు గౌరవం. హోదాల మొతాదులు పెరుగుతుంటాయి. అవకాశంవుంటే ప్రతివాడు గొప్పవాడుకావొచ్చు. అయితే లోకంలో వుండే అసమర్థులంతా అవకాశాల్లేకే అట్లా అయ్యారని కాదు. కాని చాలమందిపట్ల ఈ సూత్రం అన్వయిస్తుంది. మీరంతా దరూ నాతో సహకరిస్తామంటే నా రెండో దండయాత్రను కొద్దిరోజుల్లోనే ప్రారంభిస్తాను. మీమీఅభిప్రాయాలేమిటో చెప్పండి” అన్నాడు ఉదయుడు ఒకనాటి సమావేశంలో.

సభికులంతా అతని యాత్రకు తమసహకారం ఖచ్చితంగా వుంటుందని అనేకవిధాల తెలియపరిచారు. వాళ్ళకు తామేదో విచిత్రలోకంలోకి పోబోతున్నట్లుగావుంది. తొలిసారి దోపిడీవల్ల చాలాడబ్బు వొచ్చింది. ఈసారి అంతకంటే పెద్దదే ప్రారంభించటం నిజం. అంత పెద్దమొత్తమూ... వాళ్ళ ఇష్టానుసారంగా ధనరాసుల్ని వూహించుకొన్నారు. క్రమక్రమేణా

తామూ భాగ్యవంతులు కావొచ్చు. ఇతరచోట్ల దేవతలకు మల్లే బ్రితుకుతున్న ప్రజలకుమల్లేనే తామూ బ్రతకవొచ్చు. ఎంతకాలం ఈ గుడిసెల్లో అడవిదుంపలూ, కాయగూరలూ తింటూ జీవించటం? నాలుగైదు దండయాత్రల తదనంతరం, పోగుపడినడబ్బుతో, కాస్తమంచిపట్టణం చూచుకొనిహాయిగా కాలంగడపవొచ్చు. ఆతరువాత ఉదయుడిమాట వినకపోయినా ఇబ్బందిలేదు. కాకపోతే నాలుగురోజులపాటు అనుభవాన్ని పుంజుకొని ఉదయుడితో వేరయి సొంతంగా ఉదయుడికింద చేసినపనే చేసుకొంటుంటే తీరిపోతుంది.

ఈవిధంగా రకరకాలుగా చాలామంది అనుకొన్నారు. పైకిమాత్రం సంపూర్ణ సహకారమిస్తామని ప్రమాణాలు చేశారు చాలామంది కోయలు.

ఈ రెండవ దండయాత్ర సందర్భంగా నాయకుడు చెప్పుకోదగ్గంతగా కొడుకును అభ్యంతర పెట్టలేదు. క్రమక్రమేణ ఉదయుని మాటల్లో అతనికి విశ్వాసం కుదరసాగింది. నిజం ఆలోచిస్తే ఎంతకాలం తామిట్లా నాగరికతా ప్రపంచానికి దూరంగా విసిరివేయబడివుంటారు? పట్టణాలలో వున్నవారి జీవితాలతో పోలిస్తే తమ దెంత అధమతరగతి బ్రతుకో అర్థమవుతుంది. నూరేళ్లు నీచంగా జీవించటంకంటే పదిఘడియలు పచ్చపచ్చగా జీవించటమే ఘనమనిపిస్తుంది. ఏది ఏమయినప్పటికీ ఇప్పుడు తను చేయగలిగిం దేమీలేదు. ఉదయుని పోకుండా అడ్డుపెట్టటం వృధాప్రయాస. అది ఫలించని ప్రయత్నమని ఇదివరకే తేలిపోయింది. ఇప్పుడు తను మౌనంగావుంటే జరిగే దేమిటో ప్రోత్సాహమిచ్చినా అదే జరుగుతుంది. కాకపోతే

ఒకటి. వూరుకొంటే మనస్సు చిన్నబుచ్చుకుంటాడు ఉదయుడు. ప్రోత్సాహమిస్తే సంతోషిస్తాడు. ఇంతటి కార్యభారాన్ని నిర్వహించబోతున్న వాణ్ని నిరుత్సాహంతో పంపటం తనకుమాత్రమేమంత క్షేమంగనుక. శుభంగా దీవించి పంపితే తీరిపోతుంది. ఉదయుడుకూడా సంతోషిస్తాడు.

ఈ అభిప్రాయంతోనే నాయకుడు దండయాత్రకు పోబొయ్యేముందు తనకు నమస్కరింప వొచ్చిన ఉదయుడితో అన్నాడు,

"నాయనా! నీపట్టుదల నాకు చాలాసంతోషాన్నిస్తోంది. నామాట పెడచెవిని పెట్టావనే కోపం నాకులేదు. నువ్వేదయితే వుత్తమమని భావించావో దానికోసం ఎవరినీ లెఖ్ఖచెయ్యక పోవటాన్ని నేనభినందిస్తున్నాను. మనిషికి కావలసింది ముఖ్యంగా యిదే! పరబుద్ధితో గాకుండా స్వబుద్ధితో ఆలోచించటం. నీ ద్వితీయయాత్ర సఫలంకావాలని దుర్గాదేవిని ప్రార్థిస్తున్నాను."

తండ్రి మాటలకు ఉదయుడు ఆశ్చర్యపడలేదు. అతనట్లా అంటాడని ముందుగానే వూహించాడు. చిర్నవ్వు నవ్వి, వందమంది సాయుధదళంతో వెళ్ళిపొయ్యాడు ఉదయుడు.

* * * *

ఈసారి తూర్పుముఖంగా దళం ప్రయాణమైంది. రెండామడల దూరంగల అరణ్యాన్ని సాయంత్రానికల్లా దాటారు. అరణ్యపు అంచున మకాం వేశారు.

ఉదయుడు ఇదివరకే కొంతమంది వేగువాళ్ళను తయారు చేశాడు. వాళ్ళు మారువేషాలతో గ్రామాలలోకి పోయి డబ్బుగలవాళ్ళ యిళ్ళను, వాటిని దోచటానికి తగిన హంగుల్ని

గుర్తుపెట్టుకొని దళానికి అందచేస్తారు. ఈగుర్తు ప్రకారం చూసు కొంటూ దళం దాడిని ప్రారంభిస్తుంది.

వీళ్ళు దిగిన పరిదేశానికి రెండుక్రోసుల దూరంలో సుమారైన గ్రామంవుంది. ఈరాత్రి ఆ గ్రామంమీద దండెత్తాలి. వేగువాళ్ళు అవసరమయిన భోగట్టాలను అందజేశారు. అర్ధరాత్రిప్పుడు దళం బయలు దేరింది. అప్పటికి గ్రామస్తులంతా మంచినిద్రలోవున్నారు. ఇటువంటి విపత్తు సంభవిస్తుందని వాళ్లు కలలోగూడా అనుకొనివుండరు. మనం ఏనాడూ వూహించనివి అనేకం ప్రపంచంలో జరుగుతుంటాయి. వాటికి బాధ్యులు ఎవరూకాదు. కాలం.

ఈపిడుగుపాటుకు ప్రజలు దద్దరిల్లిపోయారు. ఏమిచెయ్యటానికీ వాళ్ళకుతోచలేదు. ముందుగా తెలిస్తే జాగ్రత్తపడివుండగలిగేవాళ్ళు. కానీ ఇది హఠాత్సంఘటన. కోయలు వేగుల ద్వారా తెలుసుకొన్న భోగట్టాలతో దాడి ప్రారంభించారు. మేడలు, మిద్దెలు, దోచుకొన్నారు. ఎదురుతిరిగినవాళ్ళను చావబాదారు, కొంతమందిని చంపారు చేతికిచిక్కిన విలువైనవాటిని దోచి, తీసుకురావటానికి అనువుగాని వాటిని నిరుపయోగమయ్యేట్టు ధ్వంసంచేశారు. ప్రజల హాహారవాలకు అంతులేదు. పిల్లలు, ముసలివాళ్ళు, స్త్రీలు దుఃఖంతో చీకటిని ప్రతిధ్వనింప చేస్తున్నారు. ఈవిధంగా తెల్లవారుఝాము దాకా దోపిడి జరిగింది కాగడాల సాయంతో యమభటులకు మల్లే తిరుగుతున్న కోయవాళ్ళ కంటబడటానికి ఎవరికీ గుండెలులేవు. అంతా ప్రాణాలు దక్కించుకొన్నారు. బతికితే బలుసాకు తినొచ్చు. కానీ డబ్బుకోసం ప్రాణాలను పోగొట్టుకోవట మేమిటి? మనిషి

డబ్బును సంపాదిస్తాడు. కానీ డబ్బు మనిషిని సంపాదించలేదు
ఈ సిద్ధాంతం ఎంతవరకూ నిజంఅనే విషయం వివాదాస్పదం.
మనిషి డబ్బును సంపాదించినమాట అక్షరాలా నిజం. కానీ
డబ్బు మనిషిచేత సృష్టింపబడ్డ దయినప్పటికీ మానవుణ్ని
బానిసగా చేసుకొంది తనకు. డబ్బులేని మనిషి నిప్పూనీరులేని
యంత్రంవంటివాడు. ఏదిఏమయినప్పటికీ గ్రామస్తులుమాత్రం
కోయలను చెప్పుకోతగ్గంత ప్రతిఘటించలేదు.

ఈ రెండవదాడిలో ఉదయుడు అపారంగా ధనం సంపా
దించాడు. గ్రామస్తులకు సంబంధించిన గుర్రాలు పదిదాకా
కాజేశారు. వాటిమీద కొంత డబ్బు, మరికొంత చిన్నచిన్న
మూటలరూపంలో కోయలు మోసుకొంటూ పొద్దుపొడిచే
లోపుగానే గ్రామాన్ని విడిచిపెట్టారు.

ఉదయుని ఈ యాత్రగూడా విజయవంతం కావటం
చూచి మిగిలిన కోయలు హర్షించినవారయినారు. మొదటి
నుండీ తానుగూడా ఉదయునితో బాటే వున్నట్లయితే, ఈరెండు
దోపిడీలతాలూకు డబ్బులో భాగం పంచుకోగలిగి వుండే
వాళ్ళు తాముగూడా. రానున్న అవకాశాన్ని జారవిడుచుకో
గూడదు. అథవా అవకాశమనేది లేకపొయ్యేపక్షంలో, తమం
తటతామే కలుగచేసుకోవటం చాలా అవసరం.

ఈసారి దొరికిన డబ్బులో కొంతమాత్రమే దళానికి
పంచిపెట్టి, మిగతాది ప్రత్యేకించాడు.

“మీరేమీ సందేహపడ నవసరంలేదు. ఇప్పుడు ప్రత్యే
కించబడిన ఈమొత్తం మన సమిష్టి రక్షణకుగాను వినియోగింప
బడుతుంది. ఇప్పటికి మనంజరిపిన ఈరెండు దాడులూ, ప్రయో

గసాదృశ్యాలు మాత్రమే. ఇక ముందుముందు, పెద్దపెట్టున ఈ కార్యక్రమం కొనసాగించాలని నా అభిప్రాయం. అందుకుగాను, మనకిప్పుడున్న, అంగబలమేమి. ఆయుధబలమేమి చాలదు. దీన్నింకా పెంచి. బలవత్తరంగా పునర్నిర్మించాలి. ఆ కార్యక్రమం కుంటుబడకుండా సాగటంకోసరం యీ డబ్బు వినియోగపడుతుంది. మీ మీ అభిప్రాయాలేమిటో చెప్పండి. మీరంతా అంగీకరించని పక్షంలో మానుకోవటానికి నా అభ్యంతరమేమీ లేదు" అన్నాడు ఉదయుడు.

ఆ ప్రణాళిక చాలా బాగావున్నదనీ అట్లా చెయ్యటం తమకూ ఇష్టమేననీ ఏకగ్రీవంగా కోయలు అంగీకరించారు. అతని దళంలో చేరినవాళ్ళ సంఖ్యకూడా ఎక్కువయింది. వాళ్ళను కొన్ని ఉపదళాలుగా విభాగించాడు ఉదయుడు. ఉన్నవాళ్ళలో నైపుణ్యంగలవాళ్ళని యేరి మిగతా వారికి యుద్ధవిద్య నేర్పటానికి ఏర్పాటుచేశాడు. వాళ్ళల్లోనే ప్రధాన సేనానాయకులు, ఉపనాయకులుగా ఎన్నికలు జరిపాడు. తను చెప్పిన పనల్లా ప్రధాన సేనానాయకుడు సేనానాయకులకు అందచేస్తాడు. వాళ్లు ఉపనాయకులకూ. వాళ్ళు దళానికీ చేరుస్తారు.

యీ సందర్భంలోనే ఒక విశాలమైన భవనం కట్టడం జరిగింది. అది ప్రధాన కార్యాలయం. ఇక్కడే ఉదయుని నివాసం. ప్రధాన సేనానాయకుడూ, ఉదయుడూ ఏ ఆజ్ఞ సైన్యానికి జారీచేసినా ఇక్కడనుండే. పేరుకు ఇంతమంది నాయకులున్నారన్నమాటే గానీ. కార్యక్రమమంతా ఉదయుడే స్వయంగా చూసుకొంటూంటాడు. అతనికి తెలియకుండా ఆ పల్లెలో చీమ చిటుక్కుమనటానికి వీల్లేదు.

ఇప్పుడు దోపిడీలకు ఉదయుడు పోవడంలేదు. సేనానాయకుల ఆధ్వర్యాన దళాలు స్వయంగా వెళ్ళి వస్తున్నవి. దేశపటాన్ని ముందు పెట్టుకొని, ఏయేదళాలు ఏయే ప్రాంతాలమీదికి వెళ్ళాలో, ఎప్పుడు బయలుదేరాలో, ఎట్లా బయలుదేరాలో గూడా అతనే నిర్ణయిస్తుంటాడు. మిగతా వాళ్ళు చేయవలసిందల్లా ఉదయుని ఆజ్ఞను తు. చ. తప్పకుండా ఆచరించటం.

రోజు రోజుకు ధనం విపరీతంగా పోగవుతున్నది. సైనికులుకూడా అధికంగానే చేరుతున్నారు. ఎక్కువడబ్బు ముట్టచెబుదామనే మిషమీద ప్రక్క దేశములనుండి యిద్దరుఆయుధశిల్పుల్నీ, యిద్దరుయుద్ధకార్యనిపుణుల్నీ పిలిపించాడు ఉదయుడు. నవీన పద్ధతులమీద సైన్యం తరిఫీదవుతోంది. నూతనాయుధాలను వుపయోగిస్తున్నారు దాడుల్లో. ఉదయుని ప్రణాళిక రోజురోజుకు విస్తరిల్లసాగింది.

ప్రారంభంలో అరణ్యానికి చుట్టుపట్ల గ్రామాలే దాడికి గురయినప్పటికి, రానురాను దూరప్రదేశాలకుగూడా యీ మారి ప్రాకుతున్నది. ఏక్షణాన, ఏ మూలనుంచి దళాలు దాడి ప్రారంభిస్తాయో ఎవరికీ తెలియదు. ప్రాణాలు అరచేతుల్లో పెట్టుకొని జీవిస్తున్నారు. దేశం మొత్తం కాకపోయినా చాలా భాగం దీని బెంగతో సంక్షుభితమయిపోయింది. పంటలన్నీ నాశనం చెయ్యబడుతున్నాయి. ఆస్తులు దోచుకోబడుతున్నాయి. గృహదహనాలు, హత్యలు, రక్తప్రవాహాలు—సాధారణ మానవ జీవనం మృగ్యమయి పోయింది.

ప్రజలందరు ఉదయుణ్ని రాక్షసుణ్నిగా తయారుచేసి, ఉన్నవీ లేనివీ కలిపి కథలుగా చెప్పుకోసాగారు. అతను పూర్వ

జన్మలో రాక్షసుడనీ, ఏదో కాస్త పుణ్యంవల్ల యీ జన్మలో మానవుడుగా పుట్టినప్పటికీ, గతజన్మతాలూకు రాక్షస వాసనలు వొదలకపోనటంవల్లనే ఇట్లా చేస్తున్నాడనే వదంతులు దేశం మీద బయలు దేరినయ్. మహాహంతకుడు, దొంగ, క్రూరుడు, నీచుడు, యముడు—ఇవీ ఉదయుణ్ని గురించి ప్రజల్లో వున్న భావాలు.

దాడుల ప్రమాదం రోజురోజుకూ పెరగడంతో జీవించటం దుర్భరమయి ప్రజలందరూ కలసి రాజుతో మొర పెట్టుకోసమకట్టారు. ఆ సమయంలో చంద్రనగరాన్ని విజయ సింహుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతని తాతతండ్రులనుంచీగూడా ఆ రాజ్యప్రజలను కన్నబిడ్డలవలె చూచుకొంటున్నారు. వారు ధర్మాత్ములు. భూతదయాపరులు. దైవభీతి గలవారు. రాజ్యకాంక్ష అన్నా యుద్ధమన్నా ఏవగించుకొనే తరగతివారు. వారి పాలనలో ప్రజలు మూడుపువ్వులు ఆరుకాయలుగా జీవించారు; పెద్దప్రభువులకాలం అంతరించింది. విజయసింహుడు రాజ్యానికొచ్చి అయిదారు సంవత్సరాలే అయింది. నేటికాలానికి ఇతని పాలనలో యీ బెట్టిదం చుట్టుముట్టింది.

విజయసింహుడు కొందరివల్ల, ఉదయుని వార్తలను లోగడ విన్నాడు. తగినపర్పాట్లు చెయ్యమని మంత్రిని హెచ్చరించాడుకూడాను. అయితే మంత్రి చేసిన రక్షణలు అట్టే ఫలించలేదు.

“మహాప్రభూ, బ్రతకలేకుండావున్నా మీ రాజ్యంలో తరతరాలనుండీ మీ రెక్కల క్రింద చల్లగా బ్రతుకుతున్న మాకు, నేటికాలానికి మహామారి దాపురించింది. మీరు దీనికి

తగిన ఏర్పాట్లుచేయాలి. ఏక్షణాన మా ప్రాణాలు కోల్పోవలసి వస్తుందో మాకే తెలియదు. ఇళ్ళు, పొలాలు, డబ్బు, భార్య, బిడ్డలు సర్వమూ ఆ దళాల ధాటికి ఆహుతైపోవటం జరుగుతుంది. దేవరవారు తగినచర్యలు తక్షణమే తీసుకొంటామంటే వుండగలుగుతాం. లేనిపక్షంలో మరొక సురక్షిత రాజ్యానికి వెళ్ళిపోతాం—చిత్తగించండి" అన్నారు ప్రజలు.

రాజు కోపంతో వొణికిపోయ్యాడు. తన ప్రజలు పడుతున్న బాధలకు అతని హృదయం కుతకుత వుడికిపోయింది. ముచ్చెమటలు పోసినయ్. ప్రజలకు అభయమిచ్చి పంపి, ప్రధానమంత్రిని కటువుగా ఆజ్ఞాపించాడు.

"చాళుక్య రాజవంశ చరిత్రలో ఇది మాయనిమచ్చగా మేము భావిస్తున్నాము. వేలకొద్దీ వేతనాలు తింటున్న మహామంత్రులు, సేనాధిపతులు, సైన్యమునకున్నాయే. ఒకచిన్న దొంగలముఠాను—అందులో అనాగరికజాతికి సంబంధించిన కోయగుంపును పట్టుకోలేకపోవటం: మేము చాలా అవమానంగా తలుస్తున్నాము. ప్రజల క్షేమాలను విచారించని ప్రభుత్వం- ఆప్రజలను పాలించేహక్కుని కోల్పోతుందని మీకు మేము కొత్తగా చెప్పనవసరం వుండదనుకొంటాను—వారం రోజులలో పరిస్థితులను అదుపులోకి తీసుకురాలేకపోతే ప్రభుత్వయంత్రాన్ని మార్చవలసి వుంటుంది......ఇంతటితో యీనాటిసభ ముగిసింది. వెళ్ళండి" అని ఘూర్ణిలుతో అంతఃపురానికి వెళ్లాడు విజయసింహుడు. సభ నిశ్శబ్దంగా ముగిసిపోయింది.

మహామంత్రి ఆజ్ఞానుసారంగా బయలుదేరిన సైనికులు ప్రచ్ఛన్న వేషాలుధరించి దోపిడీలు జరిగిన ప్రదేశాలలోను,

జరుగనున్నవనే అనుమానంగల ప్రదేశాలలోనూ పర్యటిస్తు న్నారు. ఉదయుడు తెలివితక్కువవాడేంకాదు. ఇతని తాలూకు మనుషులు కొందరు విజయసింహుని ఆస్థానంలో వున్నారు. మంత్రి తీసుకోదలచిన కార్యక్రమం ఏమి తన సైన్యాలను తర లించుకొని దగ్గరలోవున్న కొండల్లోకి వెళ్ళిపొయ్యాడు. విజయ సింహుని సైన్యం భోగట్టాలు తీసుకుంటూ పల్లెలు చేరేటప్పటికి అవి బావురుమంటున్నాయి. వృద్ధులు, స్త్రీలు, పిల్లలు మినహా అక్కడ ఎవ్వరూలేరు. విజయసింహుని సైనికులు ఆ వున్న వాళ్లను ఘోరంగాకొట్టారు. మొదట ఎవ్వరూ ఉదయునిఉనికి విషయం చెప్పనిమాట నిజం. కానీ ఆ దెబ్బలబాధ భరించలేక ఉన్నగుట్టు కాస్తా వెల్లడించారు.

ఇప్పటికి పరిస్థితి కొంత అదుపులోకి వొచ్చిందని చెప్ప కోవచ్చు. ఉదయుని నివాసస్థలం ఎక్కడో స్పష్టంగా తెలిసి పోయింది. ఇక మిగిలినదల్లా అతన్ని పట్టుకోవటం. యీ పట్టు కోవటం యీకొద్ది సైన్యంవల్లకాదు. రాజధానినుండి మరి కొంత అదనపు బలాలు రావాలి. అయితే యీలోపుగా ఉద యుడు ఇక్కడినుండి పారిపొయ్యే అవకాశం లేకపోలేదు. అంచేత కొందరు సైనికులు ఇక్కడేవుండి, ఉదయుడు ఎటూ పోకుండా చూడటానికీ, మరికొంతమంది యీ విషయాన్ని రాజధానికి తెలియచెయ్యటానికీ ఏర్పాట్లు జరిగాయి.

"మనమేదో గోటితో గిల్లివేస్తే తీరిపోతుం దనుకొ న్నాము. కానీ గొడ్డళ్ళ అవసరందాకా వొచ్చింది. ఇప్పటికీ పరిస్థితులు చెయిదాటి పోనందుకు మనం సంతోషించాలి. కావ

లసినదానికంటె ఎక్కువసైన్యమే పంపించండి" అన్నాడు విజయ సింహుడు భటులు చెప్పిన వార్తలను విన్నతరవాత.

యీ అదనపు సైన్యం కోయపల్లెలను చేరేటప్పటికి అక్కడ బూడిద రాసులుతప్ప మరేమీ లేవు. ఉదయుడు పారి పోకుండా చూడటానికిని ప్రత్యేకించబడిన సైనికుల తలలు కూజాలకుగుచ్చి పల్లెమధ్యలో వున్నయ్. ఏంచెయ్యాలో ఎట్లా చెయ్యాలో యీ సైన్యానికేమీ పాలుపోలేదు. కొండలలో యుద్ధం చెయ్యటం విజయసింహుని సైన్యాలకు అలవాటులేదు. యీకొండనిండా చెట్లు, చేమలు, పొదలమయం. దాదాపు మూడుక్రోసుల దూరంవరకూ వ్యాపించివున్నయ్. యీవిషయ మంతా లేఖద్వారా రాజధానికి తెలియజేయబడింది.

విజయసింహుడు మండిపడ్డాడు.

"సైన్యం అంత అసమర్థంగా వుంటుందని నేను వూహించలేదు. కొండజాతి వెధవను పట్టుకోవటానికి ఇన్ని ప్రయాసలు చంద్రనగరరాజులు పడుతున్నారని తెలిసినతరువాత ఏ ప్రక్క దేశపురాజయినా సులభంగా మనరాజ్యాన్ని జయిస్తాడని పిస్తోంది. ప్రధాన సేనానాయకుడు ఈ కార్యక్రమాన్ని నడిపించాలి. లేకపోతే కఠినంగా శిక్షింపబడతాడని చెప్పటానికి విచారిస్తున్నాను" అన్నాడు విజయసింహుడు.

ఆసమయంలోనే రివ్వుమని వొక బాణంవచ్చి విజయ సింహుని పాదాలముందు పడింది. ఆ బాణం చివర ఒక వుత్తరంవుంది. ఎక్కడనుంచి వొచ్చిందో ఎవరికీ తెలియలేదు. విజయసింహుడు చీటీ విప్పిచూశాడు. దాన్ని చదువుకున్న కొద్దీ

అతని ముఖం నిప్పులు కక్కసాగింది. చెమటతో శరీరం తడిసి పోయింది. కోపంపట్టలేక వొణికిపోతున్నాడు.

సభఅంతా దిగ్భ్రమలో మునిగింది. బొమ్మల్లా చలనరహితంగా రాజుగారి వేపు చూస్తున్నారు.

"ప్రమాదం అతి సామీప్యంలోవుంది. మనం అగ్నిని వొళ్ళోపెట్టుకొని దాన్నిఆర్పాలని చూస్తున్నాము. ఉదయుడి తాలూకు మనుష్యులు కొందరు ఈసభలోవున్నారు—మంత్రీ, నీ బుద్ధి కుశలతను వుపయోగించి ఆ ద్రోహుల్ని వెదికించు" అన్నాడు విజయసింహుడు తడబడుతూ. గొంతు పొడారిపోయి మాటలు సరిగ్గా రావటల్లేదు.

ఇదెట్లా సాధ్యమా అని మంత్రిగారు ఆలోచిస్తున్నారు సరిగ్గా ఆ సమయానికే కోట ఉత్తరపు వేపున పెద్దగోల రేగింది. సభంతా పోటెత్తిన సముద్రంలా అల్లకల్లోలమయింది.

నాలుగు నిమిషాలకల్లా భటులు పరుగెత్తుకుంటూవచ్చి జరిగినవిపత్తు విన్నవించారు. అందరూ నిర్విణ్ణులయిపొయ్యారు.

విజయసింహుడు కొంచెంసేపు తలవొంచుకొని, ఆలోచించి, తరువాత దీర్ఘంగా నిశ్వసించాడు.

"ఇతను సాధారణ కోయవాడుకాదు. కోయలలో ఇంతటి చాకచక్యంగలవాళ్ళు పుట్టటం అసంభవం. మంత్రీ! విజయసింహుని ప్రభుత్వం ఇంత అసమర్థమైనదని పొరుగు రాజులకు తెలిస్తే ఎంత నగుబాటయిన పని! ఎంత సిగ్గుచేటు! ధనాగారాన్ని ఏ రోజున దోచుకున్నారో—ఇంతక్రితం వరకూ మనకు తెలియదు. కోశానికి కాపలాగావున్న భటుల వేషంలో వొచ్చి ఇంతమంది కళ్ళలో దుమ్ముకొట్టటం మాటలతో పని

కాదు. ఇవ్వాళ కోశమయింది. రేపు అంతఃపురం అవుతుంది. ఇంతబలగం వుండి ఎందుకూ! తగలెయ్యటానికి తప్ప—

"పదిమాటలనటం అనవసరం. ఈ క్షణంనుండే కావలి వాళ్ళను కట్టుదిట్టంచెయ్యండి. బైటనుండి ఒక్కపురుగు లోపలకు రావటానికివీల్లేదు. నాలుగు రోజులలో ఉదయునిమీదికి దండెత్తి పట్టి బంధించండి."

సభ ముగిసింది. అందరూ ఉదయుని చాకచక్యానికీ, సాహసానికీ, ఆశ్చర్యపోయినారు. ఇటువంటి విచిత్రాలు చేసేవాడి రూపం ఏ విధంగా వుంటుందో చూడాలనే తహతహ అందరిలోనూ పుష్కలంగావుంది. ఉక్కు కవచంలాంటి కోటలోకి, కావలివాళ్ళను మరిపించి ప్రవేశించటమేగాక, ధనకోశాన్ని ఎవరికీ తెలియకుండా, కనీసం, ఎప్పుడోకూడా తెలీకుండా, దోపిడిచేసినవాడు—పోనీ చేయించినవాడు—సామాన్యుడు ఎట్లా అవుతాడు?

*   *   *   *

మన మెన్ని గోడపలుపడ్డా బుర్రగలవాడు బుర్రగలవాడే! ఒకప్పుడు కాకపోయినా మరొకప్పుడయినా ఇదిఅందరూ వొప్పుకోవలసిన సత్యం.

మంత్రిగారు స్వయంగా వెళ్ళి ఉదయుణ్ని పట్టుకొచ్చారనేవార్త క్షణంలో పట్టణమంతా ప్రాకింది. వేలకొద్దీ జనంతో సభాభవనం క్రిక్కిరిసిపోయింది. మంత్రులు, సామంతులు, సేనాధిపతులు ఉచితాసనాలమీద కూచున్నారు. ప్రజల మొఖాలమీద ఆతృత కనిపిస్తోంది. ఇన్ని దోపిళ్లు హత్యలు, రక్తపాతాలుజరిపినవాడు ఎట్లా వుంటాడు?

కాసేపటికల్లా ఇరవైసంవత్సరాల యువకుణ్ని సంకెళ్లు తగిలించి, నాలుగువైపులా రక్షకభటులు విచ్చుకత్తులతో పహారాఇస్తుండగా సభలోకి ప్రవేశపెట్టారు. అతన్ని చూడగానే అందరూ నిశ్చేష్టులయిపొయ్యారు. ఇంతకాలమూ తమను ముప్పుతిప్పలు పెడుతూవున్నది. ఇరవైఏళ్ళ బొట్టెకాయా? అతని ముఖంలో క్రౌర్యంలేదు; వీరత్వం ప్రస్ఫుటమౌతున్నది.

పచ్చగా, పాతదంతపురంగులాంటి రంగు మెలితిరిగి, నున్నగా మెరిసిపోతున్న బలమైన కండరాలశరీరం. నూనూగు మీసాలు. భుజాలమీద పడుతో వుంగరాలజుట్టు. చురుగ్గా, తెల్లగా కళ్ళు. మెడలో నెమలిపూసలు. పెద్దఎదురొమ్ము ముందుకు వుబికి.

మంత్రిగారు లేచి, సభవంక గర్వంగా చూచి, ఎగతాళిగా, ఉదయునివైపు నవ్వి గొంతు విప్పాడు.

"మనలను ఇంతకాలం వేధిస్తున్న చీడపురుగు ఇదే! రాజుగారు కఠినంగా ఆజ్ఞాపించిన తరువాత నేనే స్వయంగా వెళ్ళాను. ఇక తెల్లవారి యుద్ధం ప్రారంభమనగా ఈ కుందేలు వంటింట్లోకి వొచ్చింది. సన్యాసివేషం ధరించి ఆధ్యాత్మిక తత్వాలు పాడినంతమాత్రాన తనను గుర్తించలేరని ఈ తెంపి అభిప్రాయం. విజయసింహుని, ప్రధానమంత్రి యొక్క మేధా సంపత్తిని, ఈ ప్రబుద్ధుడు తక్కువ అంచనా వేశాడు. ఫలితం ఇప్పుడనుభవిస్తున్నాడు" అని మంత్రిగారు చిన్నదగ్గుదగ్గి తిరిగి పీఠంమీద కూచున్నాడు.

ఉదయుడు తలవొంచుకొని నిలబడివున్నాడు. అందరూ అతని వయస్సుకూ, చర్యలకూ సరిపోల్చుకొని విస్తుపోతున్నారు.

"ఇతన్ని వెంటనే ఉరితియ్యటం మాకు ఇష్టంలేదు. దేశమంతా తిప్పి ప్రజలచేత వూయించి ఆ తరవాత చంపటం సబబుగా మాకు తోచింది. రేపటినుండే ఈ కోయపురుగును దేశమంతా తిప్పటానికి ఏర్పాట్లు చేయబడతాయి" అన్నాడు విజయసింహుడు.

ఆ తరవాత ఉదయుణ్ణి తీసికెళ్ళి ఒక మారుమూలగదిలో బంధించారు. ఆ ప్రాంతమంతా చీకటిమయం. పగలే వెలుతురు అంతంతమాత్రం. దుర్గంధభూయిష్టం. అంతఃపురపు చెత్తాచెదారమంతా ఆ గది ప్రక్కనే పోస్తుంటారు. గదిలోకి తెచ్చిన తరవాత భటులు అతనిసంకెళ్ళు విప్పదీశారు. ఒక మట్టిపాత్రనిండా నీళ్ళు, మూకుడులో కొంచెం రొట్టె అతనికివ్వబడిన ఆహారం. దానితోనే అతను ఉరితియ్యబడే వరకూ గడపాలి. అతన్ని లోపలికిత్రోసి, తాళంవేసి, అనుమానంలేకుండా లాగిచూచుకొని మరీ వెళ్లారు భటులు.

* * * *

ఉదయుణ్ని చూడటానికి ప్రజలందరితోబాటు అంతఃపురాంగనలు గూడా ఇందాక వొచ్చారు. సభాభిత్తికనానుకొనియున్న ప్రత్యేకమైన గదిలోవుండి ఉదయుణ్ని చూశారు. అతనికి విధింపబడిన శిక్షవిన్నాక అందరిప్రాణాలు జాలిపడ్డాయి. అందరిమాటకేంగానీ, చారుమతిమాత్రం నిజంగా కళ్ళంట నీళ్లుబెట్టుకొంది. చారుమతి రాజుగారి ఏకైకపుత్రిక. పదహారు

సంవత్సరాల ఈడు. స్వయంవరం ప్రకటిద్దామనుకొంటుండ గానే ఈ గొడవొచ్చిపడింది. దీని విషయం అమీతుమీ తేల్చుకొన్న తరవార స్వయంవరం సంగతి ఆలోచిద్దామని విజయసింహుడు ప్రస్తుతం దానికి వాయిదా వేశాడు.

తనచుట్టూవున్న వాళ్లు ఏమన్నా అనుకొనిపోతారే మోననే భిడియంగూడా లేకుండా చారుమతి వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది. 'ఎట్లాగైనా అతనికి ఈశిక్ష తప్పిపోయేట్టు చూడ' మని తల్లిని బ్రతిమిలాడింది. భర్తసంగతి క్షుణ్ణంగా అర్థంచేసు కొన్న ఆ యిల్లాలు, కూతురుకోరికను నెరవేర్చే బాధ్యత తనమీద వేసుకోలేదు.

ఉదయుణ్ని చూచినప్పటినుండి చారుమతిమనస్సు పరి పరివిధాల పోసాగింది. అంతక్రితం ఆమె ఇటువంటి మనుష్యులను చాలామందిని చూసింది. అయితే వాళ్ళెవరూ ఇంత కొద్ది వయస్సులోనే ఇన్ని ఘనకార్యాలు చెయ్యలేదు. నిజానికి ఆ యీడువాళ్ళు సరిగ్గా గుర్రపుస్వారిగూడా చెయ్యలేరు. చంద్ర నగర రాజ్యాన్ని మొత్తం గగ్గోలుపరచటం, పాలనాయం త్రాన్ని మూడుచెరువులనీళ్లు తాగించటం—ఏమంత తీసిపో యిన పనులు గనక!

చారుమతి హృదయంలో అతనిరూపం మాటిమాటికీ ప్రతిఫలించసాగింది. ఎంత చెరిపివేదామనుకొన్నా ఆ సంపూర్ణ వర్ణచిత్రం ఆమె మనోఫలకంనుండి నిర్గమించటల్లేదు. అతన్ని తిరిగి తిరిగి చూడాలనీ, అతనితో మాట్లాడాలనీ...సాహస యుతమైన భావాలే ఆమెలో ఉదయించసాగినయ్.

కానీ మార్గం ఏమిటి? అతన్ని ఎక్కడ బంధించారో తెలీదు. తెలిసినా కావలివాళ్ళను తప్పించుకోవటం ఎట్లా? తను రాజకూతురైనంత మాత్రాన అర్ధరాత్రిప్పుడు, ఒక ఖైదీని చూడటానికి వాళ్లు అనుమతిస్తారా? ఏవిధంగానైనా తను ఈ రాత్రే అతనితో మాట్లాడాలి. రేపటినుండే అతన్ని ఊరూరా తిప్పడానికి తీసుకెడతారు. ఆ తరవాత ఈమాత్రం అవకాశం గూడా దొరకదు. ఏంచేసేట్టు?

చారుమతి ఈసందిగ్ధంలోపడి బుర్రపగలగొట్టుకొంటోంది. ఎక్కువసేపు ఆలోచించకుండానే—అదృష్టవశాత్తూ ఆమెకు చతురిక జ్ఞాపకం వొచ్చింది. ఈ జ్ఞాపకం రావటమనేది జరగనిపక్షంలో, చారుమతి తనజన్మలో తిరిగి ఉదయుణ్ని చూడగలిగివుండేదికాదు.

చతురిక అంతఃపురదాసి. కోటనుగురించి దానికి తెలియని రహస్యాలంటూలేవు. మెల్లిగా ఈసమయంలో దాని సహాయం అర్థిస్తే పని సానుకూలపడుతుంది...

చారుమతి వూహ తప్పుగాలేదు. ఆమె చాటుకుతీసుకెళ్ళి చెప్పినమాటలన్నీ విన్నతరవాత చతురిక ఫకాలుమని నవ్వి "పిచ్చితల్లీ, ఆమాత్రం నాకు తెలియదనుకున్నావా? మధ్యాహ్నం ఉదయుణ్ని చూడగానే మీలో కలిగిన మార్పులు నేను గమనించలేదనుకొన్నావా? నాజీవితంలో ఇటువంటివి వేలకువేలు చూశాను. రెండో కంటివాడికి తెలియకుండా నిన్నాగదిలోకి చేర్చేబాధ్యత నాది. ఆతరవాత మీయిష్టం. అతని యిష్టం—పసిగందు సుమండీ! మీలోవున్న ప్రేమనంతా

వ్వా కేసారి చూపించి బెదరగొట్టక సామ్యంగా"...అంటున్నది దాసి.

చారుమతి దొంగ కోపాన్నభినయించి సర్దుకుంది. చతురిక చిన్నదీప కరండాన్ని వెలిగించి బయలు దేరింది. దాని వెనుక చారుమతి— ఆ కోటలో ఇన్ని దారులున్నాయనే సంగతి చారుమతికి అంతవరకూ తెలియదు, అనేకగదులుదాటి ఇరుకు మెట్లగుండా ప్రయాణించి చివరికి ఆ గదిని చేరుకున్నారు.

ఉదయుడు గదిలో కటకటాల వెనక వొట్టినేలమీద నిద్రపోతున్నాడు. తాళంతీస్తున్న చప్పుడువిని భటులేమోనని వులిక్కిపడిలేచాడు. చతురిక మారుతాళాలతో తీస్తోందనే విషయం ఆ తరువాతగానీ అతనికి తెలియలేదు.

చతురిక రాజకుమారిని పరిచయంచేసి పక్కచీకట్లోకి తప్పుకొంది. యిద్దరూ ఎదురెదురుగా నుంచున్నారు. ఆపేక్షగా చూసుకొంటున్నారు. మధ్యగా దీపం.

"మీ రెందుకొచ్చారో నాకు తెలియదు. కానీ కారణం లేకుండా రారనిమాత్రం తెలుసు. రేపో, ఎల్లుండో వురిస్తంభం ఎక్కనున్న ఒకఖైదీతో రాజకుమార్తె కేటువంటిపని కలిగిందో వూహించడం కష్టంగావుంది" అన్నాడు ఉదయుడు.

"ఏం లేదు. మిమ్ముచూడాలనివొచ్చాను" అన్నది చారుమతి అతన్ని చూస్తూనే.

"ఏం గొప్ప నాలో! మీరు చూడదగినంత ఔన్నత్యం ఏమీలేదు, వున్నదని మీరు అనుకోవటం తప్ప"

"ఆసంగతి నాకు తెలీదు. ఏమీ లేకపోయినా వున్నదని భ్రమించటమనేదే మిమ్ము చూడాలని ప్రేరేపించిందినన్ను"

ఇద్దరూ కాసేపు మౌనంగావున్నారు.

"ఇంక వెళ్ళండి. నిద్రపోవాలి. రేపటినుండి ఈమాత్రం విశ్రాంతిగూడా వుండకుండా మీనాన్నగారు నన్ను వూరూరా తిప్పబోతున్నారు" అన్నాడు ఉదయుడు.

చారుమతి కళ్ళలో నీళ్లుతిరిగినై.

"మిమ్మల్ని అంతటి నీచానికి గురిచెయ్యటం న్యాయం గాదు. మీరుచేసింది ఘోరమే కావచ్చు. కానీ ఈవయస్సులో భయంకరమైన అంతటి సాహసాలు చేసిన మీవీరత్వాన్నన్నా అభినందించవొచ్చునే! మానాన్న ఆ పని ఎందుకుచెయ్యడు?"

"మీకు కనిపించినమంచి—ఆయనకు కనిపించవొద్దూ" అన్నాడు నవ్వి—"వెళ్ళండి, ఎవరైనా చూస్తే ప్రమాదిస్తుంది"

"ఏమైనా కానివ్వండి. మిమ్మల్ని విడిచిపోలేకపోతు న్నాను" అన్నది.

ఉదయుడు కాసేపు ఆలోచించి మెల్లగానవ్వి "మీరు నన్ను ప్రేమిస్తున్నారా?" అన్నాడు—"ఎందుకంటే ప్రేమ లేని వ్యక్తులమీద సాహసయుతమైన అనురాగం, చూపబుద్ధిగాదు"

"అదంతా నాకు తెలియదు. మధ్యాహ్నంనుండి మీ రూపం నాలోపలుకుతోంది. మీతోమాట్లాడాలనీ, మిమ్మల్ని చూడాలనీ, మీకు దగ్గరగా కూచుని..." అన్నది సిగ్గుపడి— "ఇదంతా ప్రేమకు లక్షణమయితే నాకు మీమీద వున్నది ప్రేమే!"

...దూరంనుండి కోళ్లు కూయటం వినిపిస్తోంది.

"అదుగో తెల్లవారటానికి ఇక ఎంతో ఆలస్యం లేదు. వెళ్లు చారూ! ఎవరన్నా చూస్తే అపాయం" అన్నాడు ఉదయుడు చారుమతి బుగ్గలు మెల్లిగా నిమురుతూ.

"ఊహు. ఏమైనా కానివ్వు. పోను, పోలేను. ఏవో మహత్తరశక్తులు నన్నిక్కడనుండి కదలనివ్వటం లేదు" అన్నది చారుమతి. అతని మెడచుట్టూ చేతులు వలయుంచుట్టి "ఇటువంటి రాత్రి వొకటుంటుందని కలలోగూడా అనుకోలేదు. ఎట్లా? ఎట్లాపొయ్యేది ఈ మాధుర్యాన్ని ఒదిలి?"

"తప్పుతుందా చారూ! ఈ మధురం నీ దృష్టిలో ఈ కాసేపే! రేపు ఉదయం నీ మధురంమీద ప్రజలు కాండ్రించి వుయ్యబోతున్నారు. ఆ విషయం మరచిపోబోకు"

"నిన్నా? నీమీదా వుయ్యటం? ఎట్లా? ఏమిటి?... పోనీ... తెల్లవారకముందే!—పోండి...ఎట్లైనా సరే! తప్పించుకోండి. మీరు తక్కువ కావటం చూడలేను నేను... వెళ్ళండి...నన్ను...ఎప్పుడూ మరవకండి. వీలైతే నన్ను... మీదగ్గరికి... వెళ్ళండి" అన్నది ఏడుస్తో.

"తెలిస్తే నీకు ముప్పుకాదూ?"

"కాదు. అయినా ఫర్వాలేదు. మీకోసం నే నది భరిస్తాను"

"చారూ!" అంటూ ఉదయుడు గట్టిగా కావిలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు... మరు క్షణంలో అతను అదృశ్యం. చారుమతి, చతురిక అతను వెళ్ళినవేపు కాసేపు నిశ్శబ్దంగా

చూచి తిరిగి జాగ్రత్తగా తలుపులకు తాళాలుబిగించి తిరుగు ముఖంపట్టారు.

* * * *

ఒక గాడిద. దానిచుట్టూ మేళాలు. జనం తండోపతండాలుగా గుమిగూడారు. ఇంతకాలంనుండి తమను హింసిస్తున్న పిశాచి, రాక్షసుడు, యముడు ఈనాడు—ప్రత్యక్షంగా, తమ కళ్ళఎదుట, తమచేత పరాభవింపబడనున్నాడు. తమ కసినంతా తీర్చుకోవటానికి వాళ్ళు సిద్ధంగా వున్నారు.

ఉదయుణ్ని తీసుకురావటానికి వెళ్ళిన భటులు ఎంతకీ రాలేదు. వాళ్ళను పిలుచుకురావటానికి వెళ్ళినవాళ్ళూ అంతే! జనంలో కలకలం, కలవరం, ఆందోళన. సందేహం. ఏమైంది? ఎందుకు ఆలస్యం? ఇంకా రాడేం?

అసలుసంగతి తెలిసింది. అంతాగొల్లుమని గోలచేశారు. రాజుముఖం చిన్నబోయింది. మంత్రి గోటిగాటుకు నెత్తురు లేకుండా వున్నాడు.

ఏమయ్యాడు? ఎటుపోయ్యాడు? అందరూ ప్రశ్నించే వారే? జవాబేలేదు. రాత్రి తాళంచేతులు తనతోనే తీసుకెళ్ళాడు మంత్రి. ఎవరిని అనుమానించేట్టు? ఏమి చేసేట్టు??

"వీడు మానవుడుకాదు దేవాంతకుడు. వేసినతాళాలు వేసినట్టుగానే వున్నయ్. లోపలమనిషి మాయమయిపోయాడు...సరే కానివ్వండి. మంత్రీ! సర్వసైన్యాలనూ సిద్ధపరుచు. యీసారి నేనే స్వయంగా వొస్తాను. చావో బ్రతుకో తేలిపోతుంది" అన్నాడు విజయసింహుడు. మంత్రి ఆమోదించాడు. ప్రజలంతా ఆశ్చర్యపోయారు. ఎటువంటినైపుణ్యం!

ఎంతటి బుద్ధిశాలి? అతను ఏంచేస్తేనేమటుకేం గానీ, నిజంగా ఆ చాకచక్యాన్ని మాత్రం తప్పకుండా అభినందించేతీరాలి, అనుకున్నారు ప్రజలు.

కోట రక్షణకుగాను కొద్ది సైన్యంమాత్రం వుంచి మిగిలిన సర్వబలాలతోనూ విజయుడు కొండలదగ్గరికి చేరాడు. కొంతమంది సాయుధులై కొండలమీదకి పురోగమిస్తున్నారు. మంత్రి, రాజు, ప్రధాన సేనాధిపతి ఈ యుద్ధవ్యూహానికి నాయకత్వం వహించి నడుపుతున్నారు. సైన్యం అవిరామంగా బాణాలు ప్రయోగిస్తోంది, కానీ అవి ఉదయుని బలానికి తగులుతున్న ఛాయ లేమీ కనిపించటంలేదు. వాళ్ళు పెద్దపెద్ద బండలచాటున రక్షణ తీసుకొంటున్నారు. అంతేగాదు, క్రింద వాళ్ళు తమమీదికి వుపయోగిస్తున్న ఆయుధాలనే త్రిప్పి క్రిందకు ఉప్రయోగిస్తున్నారు. విజయుని సైన్యం ఏం చేసేట్టు? శత్రువులు ఏ రాయిచాటున వున్నారనీ యుద్ధంచేయటం? అందులో కోయ స్త్రీలు, వృద్ధులు, పైనుండి పెద్దరాళ్ళను దొర్లిస్తున్నారు. వాటిక్రిందపడి అశేషంగా విజయుని సైన్యం మరణిస్తోంది...

ఆ పూటకు యుద్ధం అయిపోయింది. చుట్టూ నెత్తురు మడుగులు. వికలాంగులైన సైనికుల భయంకర ఘోష. కొండమీదినుండి ఇంకా రాళ్ళు కిందకి దొర్లుతూనే వున్నయ్. పై వాళ్ళకు గురి అక్కర్లేదు. కిందివాళ్ళకు కావాలి. ఉదయుని సైన్యాలకు వెలుతురుగూడా అనవసరమే మరి ఆ మాటకొస్తే.

మరునాడు యుద్ధంచెయ్యవలసిన విధానాలను రాజు, మంత్రి, సేనాధిపతి చర్చించుకొన్న తరవాత ఎవరివిడిదికి వాళ్లు

వెళ్ళారు. రాజుగారి గుడారంచుట్టూ సాయుధ సైనికులు పహరాయిస్తున్నారు. రేపటి యుద్ధ నిర్వాహణనుగురించి ఆలోచిస్తూనే రాజుగారు నిద్రపోయ్యారు...కాసేపటికల్లా........ ఎవరో తనను లేపుతున్నట్టుగా తోచి విజయసింహుడు కళ్ళు తెరిచాడు. ఎదురుగా పెద్ద కత్తితీసుకొని ఉదయుడు. 'పహరా జవానులను తప్పించుకొని అస లెట్టా రాగలిగావు?'

"పెద్దగా అరవకండి. ఇపుడు మీ ప్రాణం నాచేతుల్లో వుంది. మీకు సహాయంగూడా ఎవరూ రారు. వొచ్చేలోపుగానే దాని అవసరం మీకు తీరిపోతుంది. మీగుడారంచుట్టు వున్న సైనికులు మావాళ్లు...సరే! చూడండీ! ఇందాక నేను మీ సైన్యాన్ని పైనుండి చూశాను. అసంఖ్యాకంగా బండల క్రిందబడి, బాణాలుతగిలి చచ్చారు. ఆమూలుగులు మనకింకా వినిపిస్తూనే వున్నయ్. వినండి...వాళ్ళందరూ ఎందుకు, ఎవరికోసం చచ్చిపోతున్నారో వాళ్ళకే తెలీదు. మీకోసం, నాకోసం ఇంతమంది చావటం అన్యాయం. మనిద్దరం సుఖంగా వున్నాం. మనల్ని నమ్ముకున్నవాళ్లు చస్తున్నారు. మీరు, నేనూ యుద్ధంచేద్దాం. ఎవరుగెల్తే వాళ్ళు రాజ్యాని కొస్తారు. మీ అభిప్రాయమేమిటి?" అన్నాడు ఉదయుడు.

అతను చెప్పినమాట అక్షరాల నిజం. వీళ్ళందరూ ఎందుకు, ఎవరికోసమో చావటం? తనస్వార్థంకోసం యిందరి ప్రాణాలు బలితీసుకోనేదానికంటే తనొక్కడే యుద్ధంచేస్తే అటోఇటో తేలిపోతుందిగా! ఈఅనవసరపు రక్తపాతంగూడా వుండదు. యీ వుద్దేశంతోనే విజయసింహుడు ఉదయుని మాటలకు వొప్పుకొన్నాడు.

ఇద్దరూ యుద్ధంచేస్తున్నారు. కత్తులు ఖణ ఖణ మోగు తున్నయ్. రివ్వు రివ్వున గాలిని కోస్తున్నయ్. రాపిడికి నిప్పుగవ్వలు కక్కుతున్నయ్. ఎవ్వరూ వోడటల్లేదు ఉద యుడు యువకుడు. బలంకలవాడు. విజయునికివయస్సు మళ్ళినా విశేషమైన అనుభవంవుంది.

ఈ శబ్దాలకు సైనికులు లేచారు. ఉదయునిమీదికి దూకబోయ్యారు. విజయుడు వారించకపోతే ఈపాటికి ఉద యుని స్వరూపం పరమాణురూపంలో వుండేది. ఉన్నట్టుండి ఉదయుడు కత్తితో వొకవలయం చుట్టాడు. ఆదెబ్బకు విజయ సింహుని కత్తి తునకలైపోయింది. తూలి వెల్లకిలపడ్డాడు విజ యుడు. ఒక్కపోటుతో విశాలమైన రాజ్యం ఉదయుని పాదా క్రాంత మవుతుంది. కానీ, ఉదయుడు ఆపని చేయలేదు. వెల్ల కిలా పడిపోయినప్పుడు విజయునిముఖంలో కనిపించిన భయం కరధైర్యం అతన్ని అన్యాయానికి దిగనివ్వలేదు.

చెయ్యి ఆసరాయిచ్చి విజయుణ్ని లేవదీసి "భయపడ కండి తుచ్ఛమైన రాజ్యంకోసం నిరాయుధుణ్ని చంపలేను. మరొక కత్తి తీసుకోండి...జయాపజయాలు దైవాధీనాలు" అన్నాడు ఉదయుడు.

విజయసింహుడు మరొకకత్తి తీసుకోలేదు. నిశ్చేష్టుడై ఉదయునివైపు చూస్తూ వుండిపొయ్యాడు.

"ఎందుకుఆలస్యం?" అన్నాడు ఉదయుడు తనేస్వయంగా ఒక కత్తిని విజయసింహునికి అందిస్తూ.

"నాయనా! నేటినుండి యుద్ధంచెయ్యను. జయాపజ యాలు—నువ్వన్నట్లు దైవాధీనాలు నీవంటి విశాలహృద

యుణ్ని—దురదృష్టవశాత్తూ నువ్వే మరణించటం జరిగితే-చంపటం నాకిష్టంలేదు, నాకు చేతులురావు" అన్నాడు విజయసింహుడు గాద్గదికంగా.

"సంతోషం. మనిద్దరి మైత్రివల్ల కొన్నివేల ప్రాణాలు రక్షింపబడ్డాయి" అంటూ ఉదయుడు విజయసింహుణ్ని ఆలింగనం చేసుకొన్నాడు. సైన్యాలు సంతోషధ్వానాలు చేశాయి!

*　　*　　*　　*

సభాభవనం యిసుకవేస్తే రాలనట్టు కిటకిటలాడిపోతోంది. ప్రముఖులంతా ఉచితాసనాలమీద కూచున్నారు. ఉదయుని పీఠం రాజసింహాసనానికి సమీపంగా, కుడివేపున వుంది.

మంత్రి లేచి సభాసదులను సద్దుచేయవొద్దని హెచ్చరించి ప్రారంభించాడు.

"ఇంతకాలం మనం శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఉదయుదత్తుడుగారిని తప్పుగా అర్థంచేసుకొన్నందుకు. రాజుగారి తరఫునా మీఅందరితరఫునా వారిని క్షమాపణ కోరుకొంటున్నాను. వారు మహావీరులనీ, బుద్ధికి బృహస్పతివంటివారనీ మనందరికీ అనుభవపూర్వకంగా తెలిసిన విషయమే గనుక, వాటిని గురించి తిరిగి నేను చెప్పటం, చర్వితచర్వణమే అవుతుంది ఇంత చిన్న వయస్సులో ఇటువంటి మహత్కార్యాలు చెయ్యగలిగినది, లోకంలో ఇంతవరకూ వీరొక్కరే! ఇటువంటి వారితో మన ప్రభువుగారు సంబంధం ఏర్పరచుకోవటం ముదావహం. బంగారానికి తావిఅబ్బినట్లు వుంటుంది. రేపు రాబొయ్యే శుక్రవా

రంనాడు యువరాణి చారుమతీ అమ్మాయిగారికీ ఉదయదత్తు గారికీ వివాహం జరుగనున్నదని చెప్పటానికి అమితంగా సంతోషిస్తున్నాను" అనినవ్వుతూ కూచున్నాడు మంత్రి. విజయసింహుని ముఖంమీద పలచనినవ్వు మెరిసింది.

"విజయసింహ మహారాజుగారికీ జై", "మహావీర ఉదయదత్తుగారికీ జై" అని సభికులు తమ తమ సంతోషాన్ని తెలియచేశారు.

ఉదయుడు లేచాడు. సభనంతా కలియచూశాడు. అతనేమి మాట్లాడబోతున్నాడో అని అందరూ ఆతురపడ్డారు.

"మీ విశాలహృదయానికి నా ధన్యవాదాలు. ఈ సంతోష సమయంలో నేను రెండేముక్కలు చెబుదామని, ఎవ్వరి అనుమతీ లేకుండానే లేచాను. చెప్పటం అవసరమని నేను భావిస్తున్నాను.

"నాకు చిన్నప్పటినుండీ మనుష్యులని చదవటమంటే సరదా. వాళ్ళ ప్రతి కదలికనూ, మాటనూ, పనినీ జాగ్రత్తగా గమనిస్తుండేవాణ్ని. ఆ కాంక్ష వుండటంవల్లనే ఈనాడు మీ అందరి సమక్షాన ఈ పీఠంముందు నిలబడగలిగాను. చాలా కాలం ఆలోచించినమీదట నేను తేల్చుకొన్న దేమిటంటే— ఏనాటికీ మానవుడిలో "స్వార్థం" అనేది పోదనీ, అది వొకప్పుడు బలంగా వుండవొచ్చు. మరొకప్పుడు బలహీనంగానూ వుండవొచ్చు. ఒక్క డబ్బులోనే కాక, అనేకమైన ఇతర వాటిల్లో ఈ స్వార్థం నిత్యమూ కనిపిస్తుంటుంది. కొన్నిరకాల స్వార్థాలను సంఘం "మంచివి"గా ముద్రగొట్టి వాటికిచక్కని చెలామణీ ఏర్పరచటంవల్ల—అవి నిజంగా స్వార్థాలకుమల్లేనే

కనిపించవు—చాలా నిశితంగా ఆలోచిస్తే తప్ప. దానాలు, ధర్మాలు, తటాకాలు, సత్రాలు నిర్మించటం, యితర ఘనకార్యాలు చేయటంకూడా వొకరకమైన స్వార్థకార్యాలే! లోకంతో సర్వసంబంధాలనూ వొదులుకొని, అరణ్యంలో తపస్సు చేసుకునే ఋషుల్లోగూడా స్వార్థంవుంది. ఇంతమంది ఐహిక బంధనాల్లోపడి కొట్టుకొంటూంటే తాముమాత్రమే తపస్సుచేసి మోక్షం పొందాలనుకోవటం స్వార్థం కాకుండాపోతుందని నే ననలేను. అట్లాగే ప్రతిపనిలోగూడా వ్యక్తిక్కాని, సంఘానిక్కాని, లేక వర్గానిక్కాని వొక స్వార్థంవుండి తీరుతుంది. ఆపనివల్ల ఫలితం కేవలం "డబ్బు" మాత్రమే కాకపోవచ్చు. కీర్తి, ప్రేమ...వగైరాలుగూడా కావొచ్చు.

"అయితే ఈస్వార్థపు విలువలుగూడా స్థల కాల భేదాలనుబట్టి మారుతూంటాయి. తక్కువ మోతాదులో వున్న స్వార్థం "దుర్మార్గం" అయితే—ఎక్కువ మోతాదులో వున్నది "సన్మార్గం" అవుతుంది. మోతాదు పెరిగినకొద్దీ దానివిలువ "మంచి" పరంగా పెరుగుతూనే వుంటుంది. ఇది నేను అనుభవంమీద గ్రహించిన నగ్నసత్యం.

"మొదట్లో మానాన్నగారితో ఈవిషయాన్నిగురించి మాట్లాడినప్పుడు ఆయన వొప్పుకోలేదు. నేను ఎదిరించాను. ఇక తనమాట విననని, తనువొప్పుకొన్నా లేకపోయినా నేను చేయదలుచుకొన్న దేమిటో చేస్తాననీ, ఆయనగారికి గూఢీ పడిన పిమ్మట, నా ప్రయత్నాలను అభినందించటం ప్రారంభించాడు. ఇది ఆయనకు తెలుసో తెలియదో నేను చెప్పలేను. కానీ ఆయన అప్పుడు తన స్వార్థాన్ని ప్రకటించుకొన్నాడు.

తన మాటమీద విలువ తగ్గిపోవటం గమనించి జాగ్రత్తగా దాన్ని సరిచేసుకొన్నాడు. తన పెద్దరికాన్ని నిలబెట్టుకున్నాడు.

"అదేవిధంగా మొట్ట మొదటిసారి యాభైమంది కోయ యువకులతో నేను దోపిడీకి, ఎవరితో చెప్పకుండా వెళ్ళి నప్పుడు, కోయలు నన్ను ఎక్కడకనిపిస్తే అక్కడ చంపటానికి సిద్ధపడ్డారు. అది గమనించే నేను తొలిసారి డబ్బు మొత్తం వాళ్ళకు పంచిపెట్టాను. క్రమక్రమంగా కోయలంతా నా పక్ష మయి—నేనుతప్ప తమకు దేవుడే లేడన్నారు. దేశాన్ని దోచుకున్న డబ్బు వారికివ్వటంవల్ల వొచ్చిన ఫలితం యిది. నామీద గౌరవంచేత కాదు వాళ్లు నన్ను నాయకుణ్ని చేసుకు న్నది—నా డబ్బుమీద గౌరవం. చివరికి నా ఆజ్ఞలేనిదే కోయలుఆకైనాఅంటుకోమన్నారు. వాళ్ళస్వభావాలుమారటం స్వార్థంవల్లకాదని ఎట్లా అనాలో నాకు తెలియటల్లేదు

"తొలి రోజుల్లో మీరు నన్ను 'దొంగ, దోపిడిగాడు, నరహంతకుడు, రాక్షసుడు, రక్తపిపాసి' అని దుమ్మెత్తి పోశారు. ఆ మీరే ఈరోజున "మహావీర ఉదయదత్తుడుకు జై" అన్నారు. అప్పటికీ ఇప్పటికీ నాలో భేదమేమిటె? ఒక యిల్లు దోచుకున్నప్పుడు దొంగ. ఒక గ్రామాన్ని దోచుకు న్నప్పుడు దోపిడిగాడు. అదేపనిని వందమంది సహాయంతో ఒకేసారి అనేక గ్రామాలమీద చేసినప్పుడు రాక్షసుడు విపరీ తంగా బలం సమకూర్చుకొని మీరాజ్యాన్నే కాజెయ్యాలని తయారయ్యేటప్పటికి వీరుణ్నయ్యాను. మొదట నేను చేసిన పనికి ఆఖరున చేసినపనికీ భేదంలేదు. ఒకయిల్లుదోస్తే దొంగ నయ్యాను. ఒకరాజ్యాన్నేదోస్తే వీరుణ్నయ్యాను. స్వార్థం

తక్కువ మోతాదులో వున్నప్పుడు-నీచమైన విలువయిచ్చారు.

"నేను చేసిన ఘనకార్యాలన్నీ ఎవరి మేలుకోసమూ కాదు. ఇందులో నా స్వంత తెలివితేటలూ లేవు. వ్యక్తిలో ప్రబలంగా పేరుకుపోయిన స్వార్థాన్ని నేను అవకాశాన్ని బట్టి వుపయోగపెట్టుకున్నాను. ధనకోశంలో ఎక్కువభాగం పంచి పెడతాననే "ఆశ" చూపించకపోతే కోశ రక్షకభటులు మమ్మల్ని దోచుకోనిచ్చేవాళ్ళా? ఎవరికీ తెలియకుండా కోశం దోచుకోవటం ఎట్లా సాధ్యపడుతుంది? నేను చేసిందల్లా ఏమిటంటే కోశరక్షకభటులలోని స్వార్థాన్ని నాకుగాను వుప యోగించుకోవటమే.

"బాణానికి చీటీకట్టి రాజుగారిముందుకు విసిరింది మీా సైనికుడేనంటే మీారు నమ్ముతారా? పోనీ, నేను కారాగృహంలోనుండి తప్పించుకోవటానికి అంతఃపుర సహాయం చేసిందంటే నమ్ముతారా? యువరాణి చారుమతీదేవి నన్ను ప్రేమించిందనీ, ఆమె, నేను ఆరాత్రి ఆగదిలోనే సుఖించామనీ, ఆమెగారే నన్ను దొంగత్రోవగుండా తప్పించిందనీ చెబితే మీాకు ఆశ్చర్యంగావుంటుంది కానీ,ఆశ్చర్యపడటానికి ఇందులో ఏమీాలేదు. ఆమె స్వార్థం ఆమెచేత ఆపని చేయించింది. ఆమె దృష్టిలో అది స్వార్థంకాదు. "ప్రేమ". తనతండ్రికి పరమశత్రువైన నేను బంధింపబడి రేపో మాపో వురికంబ మెక్కబోతుంటే ఎందుకు నన్ను తప్పించింది? ఇక్కడవుంటే నేను ఎటుగూడీ చస్తాను గనుక, నేను చావటం ఆమెకు దుర్భరం గనక, తండ్రి పగనీ, రాజ్యక్షేమాన్నీ, రానున్నవిపత్తునీ లక్షింపక,

విడిచిపెట్టింది తనకోసరం. ఈ "తన" అనేదే స్వార్థం ఈరకం స్వార్థాన్ని మనం "ప్రేమ" అంటున్నాం.

"మీ మంత్రిగారు నన్నుపట్టుకొన్నది "కీర్తి" స్వార్థం కోసం. నేను చిక్కింది "గుట్టు తెలుసుకోవటం" అనే స్వార్థం కోసం. చారుమతి విడిపించినా విడిపించకపోయినా, ఆరాత్రి నేను తప్పకుండా వెళ్ళిపొయ్యేవాణ్ణి.

"చివరకి మొన్న జరిగినయుద్ధంలో నేను విజయసింహునితో "భూతదయ"గా మాట్లాడటం గూడా స్వార్థమే. మీ బలం అపారం. మాది చిన్నది. కొండలమీద తిండీ తిప్పలు లేవు. అందుకే "కారుణ్యం" చూపించాను. నేను యుద్ధం చేస్తున్నప్పుడు, కత్తివిరిగి రాజుగారు పడిపోయారు. అప్పుడుక్షణంలో వారినిచంపగలను. కానీ చంపకుండా వూరుకొన్నది "యుద్ధధర్మం" కోసంగాదు. నన్ను మరుక్షణాన పరమాణువు రూపంలో చెయ్యటానికి చుట్టూ సైన్యంవుంది. అందుకే నేను "యుద్ధధర్మం" పలికాను. ఇవిగూడా వొకరకం స్వార్థంకిందికే వొస్తుంది. నాదృష్టిలో అయితే ఇటువంటి వాటికి "సంఘం" ఎనాడో "మంచి" చెలామణీయిచ్చింది గనుక—ఇవన్నీ మనకు "స్వార్థాలు"లాగా కనిపించవు. ఈరకంగా వీటికి అలవాటు పడిపొయ్యాము మనం.

"ఇంతకాలానికి నేను నేర్చుకొన్న దేమిటంటే వ్యక్తిలోనించి 'స్వార్థం' అనేది ఎప్పటికీ పోదని. అయితే దానికి పేర్లు మారవొచ్చు. ఏ పేరుకింద పిలిచినా, ఎటువంటి విలువ యిచ్చినా, స్వార్థం స్వార్థమే అవుతుంది.

ఉదయుడు చెమట తుడుచుకొంటూ పీఠంమీద కూచున్నాడు. ఇసుక వేస్తేరాలనిఆసభయావత్తూ నిశ్చేష్టమైపోయింది.